

Durmuş Hocaoğlu

Vox Populis, Vox Dei

Yeniçağ, “Analiz”., 22 Temmuz 2007, Pazar., s.08
“Analiz” Sıra No: 546; 2007-061; Temmuz-10

YENİÇAĞ

Sizler bu yazıyı okuduğunuz günün akşamı, saçımız önümüze düşmüş, akı-karası belli olmuş, “millî irâde”nin ne şekilde tecellî etmiş olacağı da kat’iyet kesbetmiş olacak. Aşırı mübâlagılı olmamak kaydıyla, Demokrasi’nin âmentüsü diyebileceğimiz **“Halk’ın Sesi, Hakk’ın Sesidir” (Vox Populis, Vox Dei)** prensibini doğru kabûl etmeliyiz tabî ki; doğru, çünkü yine de en az kusurlusu O; ama tâzimde aşırıya kaçmamak gerektiği de doğru, çünkü Büyük Kitle’nin irâdesinin tecessüm etmesi demek olan Vox Populis’in menşe’inin mahrecini teşkîl eden kollektif bilincin ilham kaynağının da – her vicdan gibi onun da yanılacağını gözönüne alarak – her vakit *rahmânî* olmayabileceğini de kabûl etmeliyiz. Tabiatıyla bu kaydı ihtiraz yine de demokrasinin *en iyi* – daha doğrusu, *en az kusurlu*; çünkü bu babda kusursuzluk külliyyen muhâldir – yönetim tarzı olduğu fikrine hâlel getirmez.

İmdi; demokrasimizin bu tecellî gününde biraz gerilere giderek, muhtemelen Türk tarihinde bu mefhûmu ilk defa zikreden İbrâhim Müteferrika’yı huzûra davet etmek istiyorum.

Müteferrika, 13 Şubat 1732’de kendi matbaasında beşyüz adet tab’ edip üçyüz kuruş fiyatla satışa arzettiği *Usûlü’l-Hikem Fî Nizâmi’l-Ümem* isimli eserinde yönetim tarzlarını üçe taksîm etmekte ve bunları pek muhtasaran şöyle anlatmaktadır [*Milletlerin Düzeninde İlmî Usûller (Usûl’ül-Hikem Fî Nizâm’il-Ümem)*], Sadeleştiren: Ömer Okutan., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları., İstanbul, 1990., s.30-31]:

Bunlardan birincisi Eflâtun’un yoludur. O demiştir ki, **“Halk bir akıllı ve adaletli padişaha biat ve itaat edip ona tabi olur. Bütün devlet işleri onun görüş ve tedbirlerine göre yürütülür. Onun eline tam yetki vermek ve hükmüne razı olmak gereklidir.”** Bu devlet ve saltanat anlayışı, Lâtin ve Yunan bilim adamlarının lisanında **“monarşi”** (monarhiya) diye adlandırılır ve böylece bilinir. Sultanların çoğunluğu, yeryüzünde, bu görüşe göre ortaya çıkmıştır. Bu görüşte hükümdarın yüce bir soydan gelmesi, övülmüş ve itibarlı olması esastır.

Bunlardan ikincisi; Aristoteles’in yoludur. Ve o demiştir ki: **“Saltanat tedbiri, devlet ileri gelenlerinin (âyânı devlet) elinde olmak gerektir. Bu durumun gereği içlerinde biri cümleye başkan seçilip diğerleri tedbir ve istişarede birlikte olur. Tâ ki, herhangi bir kimse soyu ve sopuyla saygınlığını ve eşsizliğini ileri sürüp müstakil olmakla adaletli kanunlardan sapmasın.”** Bu çeşit devlet, bilginlerin dilinde **Aristograsya** (Aristokrasi) diye isimlendirilir. “Gorasya” sözü, hikmet manasındadır. “Amme tedbiri ayan” derler. Hâlen Venedik devleti bu kurula göre yöneltilmektedir.

Bunlardan üçüncüsü ise Dimokratis'tir. Ve o demiştir ki; “**Devletin yönetiminde reâyânın (bütün halkın) olması gerekdir. Ta ki kendilerinden zulmeti defe kaadir olalar.**” Ve bu şekildeki yönetim usulünde seçim esastır. Meselâ, her on köy halkı, içlerinden birer ikişer akıllı ve tedbirli olarak tanıdıkları adamı kendi arzularıyla seçip hükümetin bulunduğu, divan kurulan yere gönderirler. Onlardan, on köy halkının muhtarları da içlerinden birer adamı isteklerine göre seçerler. Böyle böyle cümlenin muhtarı olan on adam seçilmiş olur. Seçenlerin hepsi bu on şahsın yönetimini kabulde ittifak etmiş olurlar. Bu on kişi bir yıl süre ile hükümette (divanda) oturur, meseleleri çözüp bir sonuca bağlayarak işleri yürütürler. Gelecek sene de aynı yolla on kişi seçilir. Önceden seçilen bu on kişi, geçen yıl hükümette olup ayrılanların işlerinin muhasebesini görürler. Kötülüğü görülenlerin hakkından gelinir. İşte bu devlet yönetimi şekline “**demokrasiya**” (demokrasi) denir. Yani **demokratis** (demokrasi), reye dayalı hükümettir. **Bu hükümet, halkın yönetiminde mahirdir.** Hâlen Flenk ve İngiliz devletleri bu kurallara göre yönetilmektedir. Ve sözkonusu edilen bu üç yönetim kuralı, diğer milletlerin ve dinlerin bulunduğu ülkelerde genellikle yürürlüktedir.

★★★

Evet; aynen böyle diyor sevgili Müteferrika'mız: “Devletin yönetiminde reâyânın (bütün halkın) olması gerekdir. Ta ki kendilerinden zulmeti defe kaadir olalar.”

Hep beraber göreceğiz nasıl olsa; acaba, “reâyânın” ittifakı ile intihap ve nasp ve tâyin edilecek olan yeni iktidar, *halkın yönetiminde mâhir* ve *kendilerinden zulmeti defe kaadir* olacak mı?

Yâni **Vox Populis** gerçekten de **Vox Dei** olarak mı tecessüm edecek!
İnşâallah öyle olur.

İbrâhim Müteferrika

[Kolosvár (bugünkü Clu), Romanya (1670-1674 arası) – İstanbul (1745)]

✧★✧